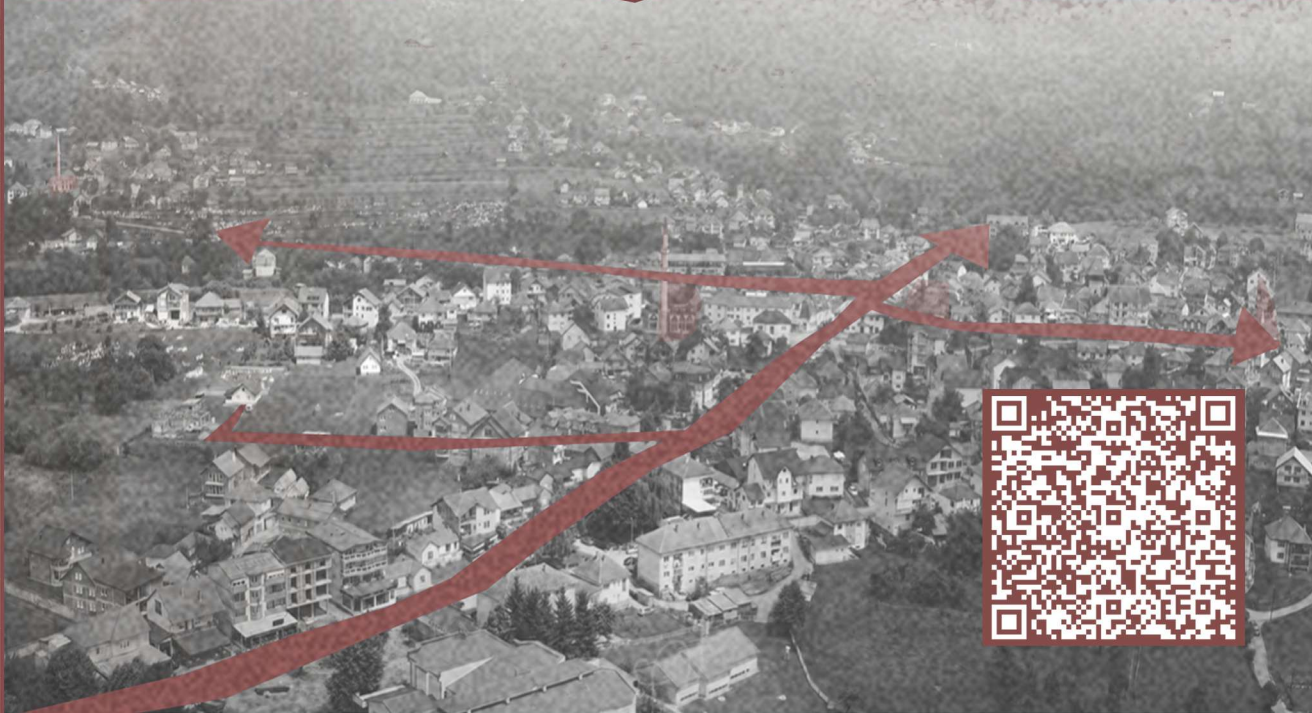

KULTURNA RUTA PLAV

Izdavači

NVO „Šadrvan“ Plav

Fond za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava Crne Gore

Koordinatorica projekta

Sajma P. Feratović

Tekstovi

Muhamed ef. Cecunjanin i Donko Dašić

Urednik

Emir Feratović

Lektura i korektura

Senada Dešević

Prijevod i obrada teksta

Selma Cecunjanin i Samira Canović

Foto

Vahid Šabović

Dizajn korica i prijelom teksta

Arlinda Ćari

Video

Ivangrad studio

Audio zapis

Sajma P. Feratović

Izrada QR kodova

Amar Dešević

Štampa

Multiverse DOO Gusinje

Plav, 2024. godine

4 Carska džamija

Carska džamija u Plavu je sagrađena 1471. g.

7 Redžepagića džamija

Džamija Redžepagića podignuta je 1774. g.

9 Šehidska džamija

6. avgusta 2008. godine započela je izgradnja.

Džamija Bilal Bin Rebbah u Koritima

11

Kamen temeljac za izgradnju džamije Bilal bin Rebbah u Koritima postavljen je 1. 12. 2018. g.

13 Kula Rama Dema-begovog

U mahali Redžepagića, u blizini Dizdarevića grada, odakle su Redžepagići gotovo dvjesto godina upravljali Gornjim Polimljem.

14 Kula Šaćir-bega

Kulu je podigao 1899. godine Šaćir-beg, sin Hrušid-bega Jusufagića.

16 Durovića kula/Kula Mehmeda-Meda Jakup Ferovog

Kulu je podigao krajem 19. vijeka Medo (Jakup) Ferov.

16 Kula Aga Jakup Ferovog

Kulu je podigao Ago Jakup Ferović početkom 20. vijeka.

19 Crkva Sv. Nikolaja u Vojnom Selu

Temelje ove crkve je Njegovo Visokopreosveštenstvo.

20 Crkva Sv. Mučenika Kirika i Julite u Velici

Temelje ove crkve osveštao je Njegovo Visokopreosveštenstvo.

6 Šabovića džamija

Džamiju su podigli 1900. godine Haso Jakup Ferov Šabović sa braćom na Janjinoj glavici kao sopstvenu zadužbinu.

8 Džamija Sultanija

Džamija Sultanija je podignuta je 1907. godine sredstvima sultana Abdul Hamida II.

Džamija u Bogajiću

9. oktobra 2010. godine.

12 Kula Redžepagića

Kula Redžepagića je najstariji objekat stambeno-odbrambene arhitekture plavsko-gusinjskog kraja.

15 Kula Jusuf-bega Redžepagića

Kulu je gradió Jusuf-beg Redžepagić. Dimenzije kule su 10 x 11 m.

15 Kula Šiljkača

Posebnost tradicionalne arhitekture plavsko-gusinjskog kraja su kule šiljkače.

16 Kula Emina Jakup Ferovog

Kulu je podigao krajem 19. vijeka Emin Jakup Ferov.

17 Hadžimušovića kula

Hadžimušovića kula podignuta je u Ribarskoj mahali, jednom od najstarijih naselja plavsko-gusinjske kotline, u blizini Plavskog jezera.

18 Manastir Svete Trojice u Brezojevicama

U selu Brezojevice, u podnižju brda Gradac.

20 Crkva Sv. Petke na Murini

Temelje ove crkve osveštao je Njegovo Visokopreosveštenstvo.

21 Crkva Sv. Apostola Petra i Pavla na Čafi Prijedolskoj -Planina Mokra

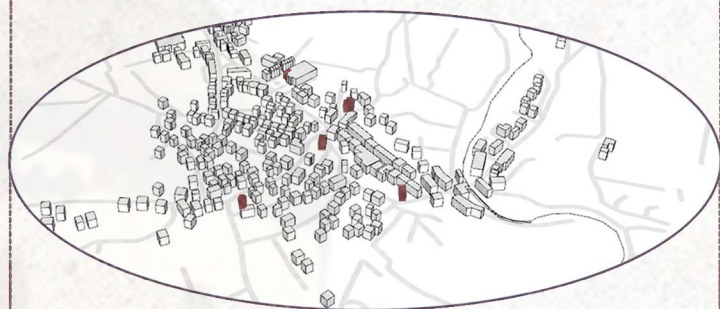
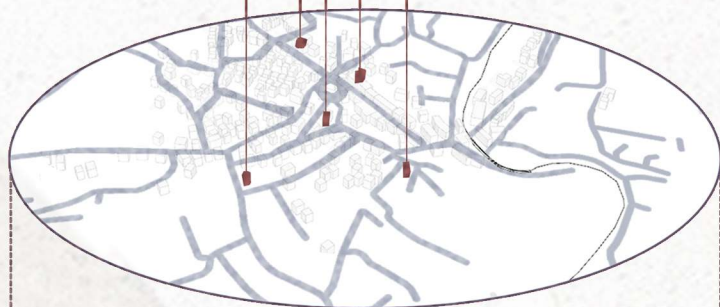
Na Čafi Prijedolskoj ,na nadmorskoj visini od 1840 m podignuta je crkva „Svetih Apostola Petra i Pavla“.

S
A
D
R
Ž
A
J

TURISTIČKA ORGANIZACIJA
 CARSKA DŽAMIJA
 DŽAMIJA SULTANIJA
 KULA REDŽEPAGIĆA

ŠABOVIĆA DŽAMIJA

Publikacija je zamišljena kao turistički vodič, stoga su objekti o kojima je riječ poređani po geografskoj poziciji, a ujedno prate priču o počecima, razvoju i kraju jedne kulturno-civilizacije epohe u Plavu. Publikacijom smo obuhvatili džamije, kule i crkve od kulturno-istorijskog značaja. Najznačajniji objekti iz osmanskog perioda u plavsko-gusinjskom kraju su džamije i kule.

Najstariji postojeći objekat iz tog perioda je Carska, Stara ili Asker džamija izgrađena 1471. godine, svega 18 godina nakon osvajanja Istanbula.

Plavsko-gusinjske džamije su posebne, karakteristične arhitekture. Građene su od kamena i imaju zatvorene drvene sofe koje su bile pokrivenne drvenom šindrom, dok se iz krova izdizalo drveno munare. Ovim stilom građene su sve džamije iz osmanskog perioda u Plavu, s izuzetkom džamije Sultanije koja je građena od tesanog kamena i imala je kameno munare. Treba napomenuti da su pored postojećih, postojale još tri džamije koje su srušene: Džamija u Novšiću, sagrađena 1830. godine, spaljena 1912. godine za vrijeme

U
V
O
D

U

P
U
B
L
I
K
A
C
I
J
U

zauzimanja Plava od strane Crne Gore, džamija u Gornjoj Ržanici, sagrađena 1939. godine, spaljena 1944. godine, džamija Turija/Nizamska džamija (za potrebe vojske), koja se nalazila između Pepića i Visitora, gdje su bile smještene osmanske vojne kule.

Na području opštine Plav nalazi se pet crkava. Istorijski, najznačajniji je Manastir Svete trojice u Brezojevicama, koji datira još iz 13. vijeka. Tretira se kao najstariji vjerski objekat na ovim prostorima. Ostale crkve su novijeg doba, pa je izgradnja najstarije Crkve Svetog mučenika Kirika i Julite u Velici započeta 28. jula 1994. godine.

Crkva Svete Petke na Murini sagrađena je 2007. godine.

Crkva Svetog Nikolaja u Vojnom Selu osveštana je 2009, dok je Crkva Svetog apostola Petra i Pavla na Ćafi Prijedolskoj (na planini Mokra) osveštana 2012. godine. Vrijedno je napomenuti da su u izgradnji još dvije crkve u Ržanici i Novšićima. Završetak radova na njima se očekuje tokom ove godine. Sve crkve na području Plava pripadaju Eparhiji budimljansko-nikšićkoj Srpske pravoslavne crkve.

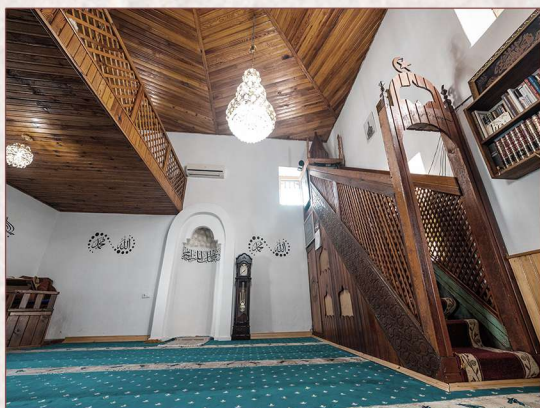
PLAVSKE DŽAMIJE

Carska džamija

Carska džamija u Plavu sagrađena je 1471. godine u starom gradu, okruženom bedemima. U narodu je poznata i kao Stara džamija. S obzirom da je izgrađena na kupastom uzvišenju Meteriza svojim položajem dominira gradom. Džamija je bila dio kompleksa utvrđenja zvanog Dizdarev grad, kojeg su činile kule za smještaj i zalihe oružja, oko kojeg je bio zid visine 3-5 m. U blizini se nalazila i najstarija biblioteka u ovim krajevima, za koju se smatra da je iz istog perioda kao i džamija. Džamija je bila izgrađena od busika i drveta i kao asker-džamija namijenjena je bila onima koji su došli u ovaj kraj nakon uspostavljanja osmanske vlasti, i s kadijom na čelu, bili njeni nosioci, ili su bili stacionirani kao pripadnici regularnih osmanskih jedinica. Sadašnji izgled džamije je iz 18. vijeka. Renovirana je 1869/70,

1970. i 1986. godine. Njena osnova je pravougaona, dimenzija 14x8 m. Sastoji se iz prizemlja i sprata. Pri renoviranju 1986. godine krov od šindre zamijenjen je imitacijom šindre od termoplasta. Munare je napravljeno od drveta. Visoko je 10 m i diže se iz krova. Prednji dio džamije, takozvani sofe, izgrađen je, takođe od drveta. Posebnu umjetničku vrijedost imaju vrata na kojima se nalaze ugravirani ornamenti karakteristični za plavsko-gusinjski kraj. Iznad vrata se nalazi tarih - epigraf o renoviranju džamije iz 1869. godine, pisan osmanskim jezikom. To je ujedno najstariji sačuvani tarih u plavsko-gusinjskom kraju. Ovaj tarih je karakterističan i poseban po nekoliko osnova: dok su svi tarihi u plavsko-gusinjskom kraju uklesani u kamenu, ovaj tarih je ugraviran u drvetu. Godina rekonstrukcije džamije iskazana je hidžiretskim kalendarom i to na dva načina - brojem i ebdžedom (brojčanim vrijednostima slova arapskog alfabet).

Unutar kompleksa Carske džamije nalazi se bunar i top kojim se i dan danas tokom muslimanskog mjeseca ramazana označava vrijeme iftara - završetka posta.

Tarih:

دمحم لالا

للا ريمعت يذ

قنس يف رليدليا روهشم يعم اج وب

1286 قنس خيرات وفرغ

Allâh Muhammed

Zī ta' mir ile

bu cami'i meşhur eylediler fi sene

grfv tarih sene 1286

Prijevod:

Allah Muhammed

ovom obnovom

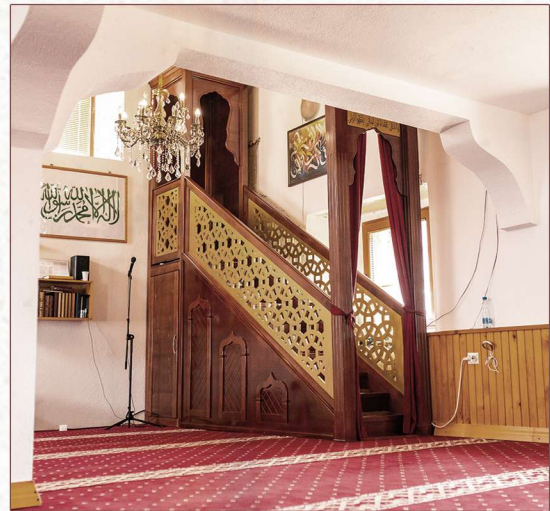
učiniše slavnom ovu džamiju godine

1286. (1869-70) datum 1286.

Šabovića džamija

Šabovića džamiju je 1900. godine na Janjinoj glavici s braćom podigao Haso (Jakup Ferov) Šabović, kao sopstvenu zadužbinu. Sazidana je od klesanog kamena, nema drvenu sofu, krov je od termoplasta (imitacija šindre), a munare je od borovog drveta. Munare je visoko 7,5 m i diže se s krova. Osnova džamije je pravougaonik, spoljašnjih dimenzija 8,80x11 m. Temeljito je sanirana 1964. i 1979. godine. Na ulaznom dijelu izgrađen je aneks sa tri kupole, dimenzija 8,30x2,5 m. Džamija ima abdesthanu i gasulhanu. Iznad ulaza u džamiju nalazi se tarih - epigraf o izgradnji džamije, uklesan na kamenoj ploči dimenzija 50x60 cm.

Hâzâ min fadli Rabbi
A'mele pâk ve muvaffak olâ yâ Rabb
Es-sahib hâze'l-mescidi's-şerîf
El-Mulku'l- husnâ Hasan-ağa ve
Muhammed ve Ömer ve Emîn
Ve Agûş benan el-hâcc Ya'kûb-ağa
şehiden Vefat eden
1318 ve fi sene 1316
Usta Debreli Hamza

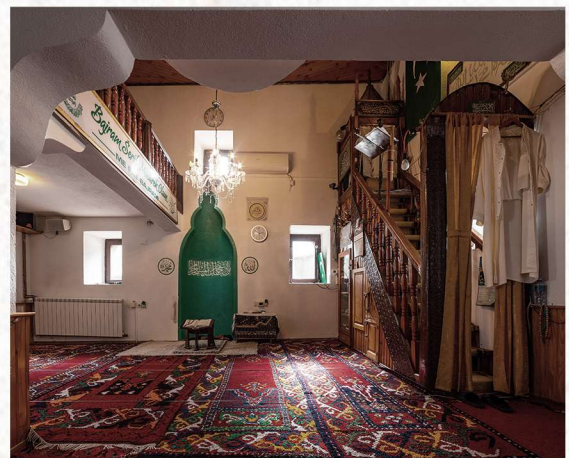
Prijevod:

Ovo je od dobročinstva moga
Gospodara. O Gospodaru, učini
čistim i uspješnim ovo djelo.
Vlasnik ovoga čestitog mesdžida
lijepog imetka Hasan-aga,
Muhammed, Omer, Emin i Aguš,
sinovi hadži Jakobovi koji je kao
šehid preselio.
1316. (1898/99.)
1318. (1900/01.)
Majstor Debranin Hamza.

Redžepagića džamija

U znak zahvalnosti prema svome ocu Redžep-agi, njegova kći Fatima, supruga skadarskog vezira Mahmud-paše Bušatlije, podigla je džamiju u svome rodnom Plavu, 1774. godine, kada i vezir svoju džamiju u Gusinju 1765. godine. Na fasadi je uklesana 1288. hidžretska godina koja svjedoči da je džamija obnovljena 1871. godine. Sanacije su vršene 1870, 1963, 1974. i 1993. godine. Munare je znatno više od drugih u Plavu. Visoko je 14 metara i urađeno je od kvalitetne borovine. U njenom haremu nalazi se mezarje, gasulhana, abdesthana i šadrvan. Graditeljska vrijednost i specifičnost ogleđa se u naglašenoj primjeni drveta, u enterijeru, duborezu, načinu postavljanja drvenog munara.

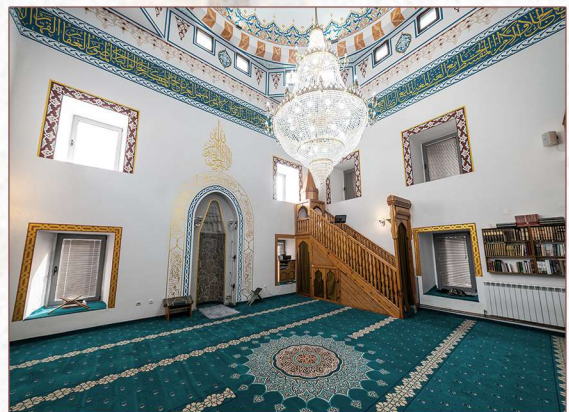
Na spoljašnjem zidu zidano je kvadratno postolje, kao i koncepciji ulaznog trijema od drveta. Džamija je zidana kamenom utopljenim u krečni malter. S ulazne kapije, na zidu džamije ugrađena je mermerna ploča na kojoj je napisano: „Na ovom mjestu su strijeljani 8. 11. 1943. godine od strane okupatora: Hajro Šahmanović, rođen 1912. komandant bataljona Bajram Curi i Husni Zaimi rođen 1919. komesar čete i član štaba bataljona, nerazdvojni od školskih dana do smrti. Majka Alta junački bol podnese, bez suza u očima, sahrani Husniju, a zatim svoga sina Hajra”. Opštinski odbor SUBNOR-a Đakovice - Plava.

Džamija Sultanija

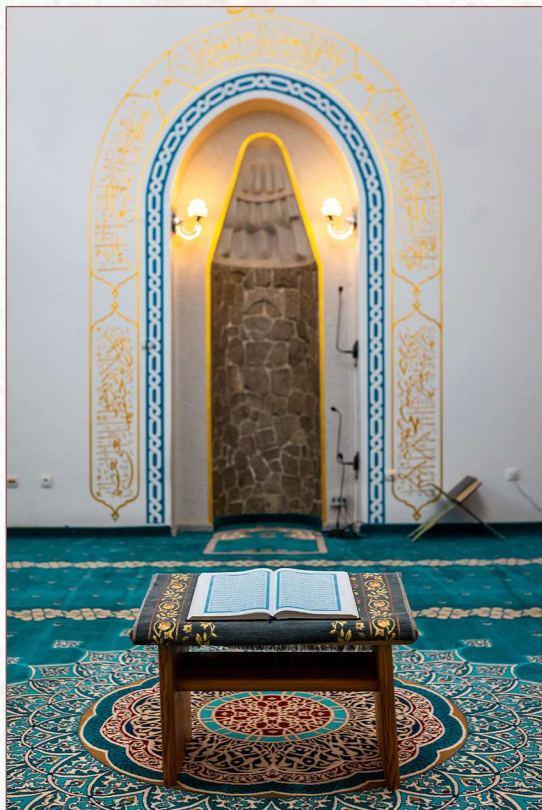
Džamija Sultanija podignuta je 1907. godine zahvaljujući sredstvima sultana Abdul Hamida II. Sultan Abdul Hamid II je naredio izgradnju džamije u znak zahvalnosti i poštovanja stanovništvu Plava za iskazanu lojalnost Osmanskom carstvu i hrabrost u odbrani Plava i Gusinja od crnogorske vojske u Boju na Nokšiću 1879. godine. Džamija Sultanija je posljednja izgrađena osmanska džamija u Crnoj Gori. Džamija se nalazi u samom centru plavske čaršije. Zidana je skoro deset godina od veoma čvrstog materijala. Radili su je čuveni neimari iz Debra. Kamen za džamiju donešen je iz velike daljine. Ova džamija je jedinstvena po svojoj gradnji na našem području.

Ta specifičnost se ogleda u umjetničkom oblikovanju, tj. klesanju kamena, kao i vezivanju kamena pomoću žlijeba, što je do tada bio slučaj samo sa obrađivanjem drveta. Kamen je s žlijebom bio vezan olovom, tako da je ovaj objekat činio salivenim. Od istog materijala i na istom principu bilo je sagrađeno i vitko munare, kao i kube džamije. Pretpostavlja se da je s malterom miješana smjesa od jaja, što je objektu davalo veliku čvrstinu. Zidovi džamije, kako spoljašni tako i unutrašnji, krasili su uklesani ajeti na arpskom jeziku, kao i jedinstvene arabeske.

Godine 1927. munare džamije je srušeno, džamija je oduzeta Islamskoj zajednici i pretvorena je u školu. Tada su na dva ugla na krovu postavljeni krstovi. U dva navrata 1933. godine i 1938. godine reisululeme Kraljevine Jugoslavije su bezuspješno tražile da se s džamije uklone krstovi. Kao škola je služila i nakon Drugog svjetskog rata. Godine 1959. džamija je pretvorena u policijsku stanicu i zatvor. Sa zidova džamije su uklonjeni natpisi na arapskom, promijenjeni su prozori, vrata,

pregrađen je unutrašnji dio džamije tako da su umjesto mihraba, minbera i ćursa napravljene zatvorske ćelije i kancelarije.

Na osnovu zahtjeva Mešihata islamske zajednice u Crnoj Gori i razgovora s predsjednikom Republike po ovom i drugim pitanjima džamija je vraćena Islamskoj zajednici 1991. godine.

Obnovi džamije se pristupilo 2000. godine, a trajala je pet godina. Obnovljena džamija je ponovo otvorena 2005. godine. U kompleksu džamije nalazila se i ruždija (osmanska srednja škola sa opšte obrazovnim programom). Kao i džamija Sultanija i ova zgrada je bila oduzeta. U njoj je bio smješten Vojni odsjek. Danas je u njoj sjedište Medžlisa islamske

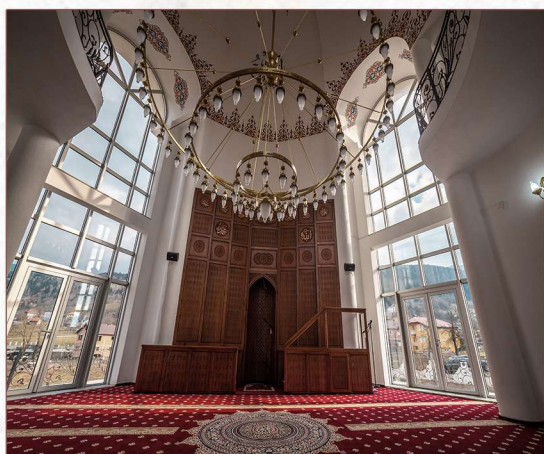
zajednice Plav. Ispred džamije Sultanije se nalazi nišan, spomen obilježje šehidima ubijenim prilikom nasilnog pokršćavanja stanovništva plavsko-gusinjskog kraja, počinjenog od strane crnogorskih vlasti 1913. godine.

Šehidska džamija

Svečanim polaganjem kamen temeljca 6. avgusta 2008. godine započela je izgradnja džamije u

džamije u Vojnom Selu kod Plava. Zemljište za izgradnju džamije je uvakufio dr Mersim Zilkić, koji je ujedno i vodio radove. Izgradnju džamije je uglavnom finansirala dijaspora iz Sjedinjenih Američkih Država i Evrope, a svoj doprinos je dalo i lokalno stanovništvo.

Ova džamija, tačnije Islamski kulturni centar, posvećena je svim šehidima. Projekat objekta je višenamjenski sa svim pratećim elementima potrebnim jednoj zajednici, kao što su: obavljanje vjerskih propisa i obaveza od rođenja do smrti, održavanje i obilježavanje značajnih datuma i praznika, seminara i predavanja, promocija društveno kulturnih dešavanja uz druženja i planiranja zajedničkih projekata, a sve u cilju boljeg i kvalitetnijeg organizovanja životnih potreba jedne zajednice, s namjerom da se u budućnosti projekat održava, čuva, jača i unaprijeđuje. Otvarenje džamije je najavljeno na ljeto 2024. godine.

Džamija u Bogajiću

Kamen temeljac za izgradnju džamije u Bogajiću svečano je položen 9. oktobra 2010. godine. Zemljište za izgradnju džamije je uvakufio Dževat Canović, a izgradnju je uglavnom finansirao Dževat Cecunjanin, dok je dio radova finansiran od strane dijaspora i lokalnog stanovništva. Džamija je počela s radom 2013. godine.

Džamija Bilal Bin Rebbah u Koritima

Kamen temeljac za izgradnju džamije Bilal bin Rebbah u Koritima postavljen je 1. 12. 2018. godine. Zemljište za izgradnju džamije je kupio Medžlis islamske zajednice iz Plava, uz pomoć dijaspore i lokalnog stanovništva. Džamija je svečano otvorena 8. 11. 2019. godine. Izgradnju džamije je finansirala organizacija Ihjau'-Tur-as iz Kuvajta posredstvom Ureda za kontakte sa inostranstvom Mešihata islamske zajednice u Crnoj Gori. Efikasnom dinamikom radova džamija je izgrađena za svega osam mjeseci. U planu je izgradnja Islamskog centra koji će u svojim

prostorijama sadržavati vrtić, višenamjenske sale, apartmane i biblioteku.

PLAVSKE KULE

Posebna karakteristika u arhitekturi plavsko-gusinjskog kraja je izgradnja kule. Kule su fortifikaciono-stambeni objekti koji su se gradili širom Balkana. U srednjem vijeku pa sve do XX vijeka kule su građene od kamena, debelih zidova. Po pravilu kvadratne konstrukcije na više etaža (u Plavu i Gusinju dva do tri). Bile su ograđene visokim zidom, unutar kog je bilo nekoliko manjih kuća i objekata, među kojima i mutvak (pekara).

Na višim spratovima imale su male polukružne prozore. Na svim stranama su se nalazile puškarnice. Do skoro je u Plavu i Gusinju sačuvano oko 55 kula. Od pomenutog broja kula, njih 15 ima tih epigrafa o izgradnji, i to šest u Plavu i devet u Gusinju. Jedna od najstarijih i najreprezentativnijih kula u Crnoj Gori je Redžepagića kula iz XVII vijeka.

Treba napomenuti i da je najveći broj kula sagrađen u periodu između Berlinskog kongresa i Prvog balkanskog rata (1878-1912). To su ujedno i najturbulentnije, najdramatičnije i najuzbudljivije godine u istoriji Plava i Gusinja, jedna dramatična filmska priča puna preokreta kojoj se prilikom obilaska grada treba posvetiti dužna pažnja.

Kula Redžepagića

Kula Redžepagića je najstariji objekat stambeno-odbrambene arhitekture plavsko-gusinjskog kraja. Poslije Carske džamije, ona je najstarija zgrada u plavsko-gusinjskom kraju. Predstavlja pravi tip feudalnog utvrđenog stanja srednjeg vijeka. U tom smislu ovaj objekat predstavlja značajnu vrijednost, kao živi model jedne kategorije civilne arhitekture našeg srednjeg vijeka, čiji tragovi su kod nas, potpuno satrveni. Kula predstavlja dragocjenu vrijednost, koja daleko prevazilazi okvire lokalnog značaja i stoga zahtijeva svu pažnju brižljive restauracije i reintegracije u svoj savremeni okvir. Sredinom prošlog vijeka, Redžepagića kula je zakonom zaštićena kao kulturno-istorijski spomenik druge kategorije.

Ko je podigao Redžepagića kulu sa sigurnošću, nije utvrđeno. Navodi se podatak da je kulu sagradio Hasan-beg Redžepagić 1671. godine. Iako postoji predanje da potiče još iz 15. vijeka kada ju je podigao Ali Muče, potomok Ali-bega Redžepagića, radi odbrane Plava od strane Klimenata. Kula je prvobitno imala dva boja/sprta od kamenih zidova, debelih preko 1 m, sa osmatračnicama i puškarnicama i krovom od neobrađenih kamenih ploča. Kasnije, kada su se Redžep-begovi sinovi izdijelili, kula je pripala jednom od braće

Bećir-begu, koji je dogradio treći sprat, čardak, od drvene čamove građe, koja je poticala iz šume sa obližnjeg brda Završ. Pri diobi, braća su zadržala pravo smještaja u slučaju napada, krvne osvete ili slične kritične situacije. U slučaju napada, porodice bi u prizemlje kule ubacile stoku, zabarikadirale se i s puškarnica, koje su ravnomjerno raspoređene na svim zidovima kule pucali na napadače, a s prozora i drugih otvora bacali kamenje, ključalu vodu i slično.

Na Kuli Redžepagića su se nalazila drvena vrata s rezbarijama izuzetne ljepote. Ulazna vrata su se nalazila na sjevernoj strani kule, koja su tokom balkanskih ratova ukradena. Tada se Šaban-beg zakleo da na ta vrata više neće ulaziti. Zato je ta vrata sazidao a otvorio nova, na južnoj strani kule. Zaštitni znak Redžepagića kule su natkriveni drveni balkoni podignuti iznad puškarnica, nazvani čošak. Od 1979. godine Kula Redepagića je pretvorena u muzej. Zahvaljujući Šuću Redžepagiću od 2011. Kula

Redžepagića čuva vrijednu kolekciju narodnih nošnji, rukotvorina i alata.

Kula Rama Demovog

U mahali Redžepagića, u blizini Dizdarevog grada, odakle su Redžepagići gotovo dvjesto godina upravljali Gornjim polimljem, očuvan je još jedan dragulj tradicionalne arhitekture ovog kraja Kula Rama Demovog Redžepagića. Iz natpisa na kamenoj ploči uzidanoj iznad ulaznih vrata kule, saznajemo da su kulu 1894. godine sagradili Ahmet-begovi sinovi Jusuf i Halid i Ejupov sin Adem. Kula ima prizemlje i dva sprata. Zidana je klesnim i poluobrađenim kamenom. Dimenzije njene osnove su 10,30x10 m, a debljina zida 80 cm. Bila je pokrivena šindrom, ali je kasnije zamijenjena crijepom.

Bećiragića kula/Kula Šaćir-Bega

Kula je podigao 1899. godine Šaćir-beg, sin Hrušid-bega Jusufagića. Za vrijeme Balkanskih ratova, Šaćir-beg Jusufagić je prodao kulu Bećiragićima, pa je ova kula u narodu poznata i kao Bećiragića kula. Zidali su je, kao i ostale plavsko-gusinjske kule, čuveni majstori za zidanje kamenom iz Debra. Zidana je klesanim kamenom. Kula ima prizemlje i dva sprata. Ranije je imala i četvrti dio - čardak, takođe zidan klesanim kamenom. Na krovu od šindre, imala je malo munare od drveta, koje se zvalo babafinka, kao oznaku za musafirsku kuću. Dimenzije njene osnove su 10,3 × 10 m. Samo prednji dio kule je od klesanog kamena, kao i ćošnici. Ova kula je imala svrhu musafirske kuće. U njoj su musafiri, putnici, mogli da dobiju prenoćište i hranu, bez ikakve nadoknade. Ovakve kule i kuće mogle su se prepoznati po detalju na krovu koji se zvao babafinka, a predstavljao je malo munare visine 1,5 metar, na vrhu

ukrašen drvenom jabukom, obojenom zlatnom ili crvenom bojom. Na ovoj kuli iznad vrata, podijeljen na dva dijela mjesecom i zvijezdom, nalazi se tarih o izgradnji objekta. Ovaj tarih je najduži i najljepši kaligrafski uređen tarih u Plavu. Pored samoga tariha na kuli se nalaze i ornamenti. Posebno su uređeni stubovi ulaznih vrata. Na njihovim unutrašnjim stranama nalaze se uklesane sablje. Na unutrašnjem dijelu desnog stuba ulaznih vrata Šaćir-begove kule ispod simbola sablje, nalazi se simbol pištolja okrenutog prema zemlji. Okretanje vatrenog oružja prema zemlji šalje poruku da su stanovnici kuće spuštenog oružja, ne žele borbu, ali su za nju spremni. Na unutrašnjem dijelu lijevog stuba ulaznih vrata na Šaćir-begovoj kuli, ispod simbola sablje, nalazi se simbol makaza. Desni stub predstavlja domaćina, a lijevi domaćicu.

Kula Jusuf-bega Redžepagića

Kulu je gradio Jusuf-beg Redžepagić. Dimenzije kule su 10x11 m. Kula je zidana lomljenim i pritesanim kamenom, a ćošnici fino klesanim kamenim blokovima. Debljina zida je 80 cm. Krov od šindre zamijenjen je talasastim lesonitom. Za svaki isklesani ćošnik plaćana je jedna zlatna lira. Nadzidak ispod krova sadrži veliki broj uzdužnih puškarnica.

Kula Šiljkača

Kula Šiljkača (Foto M. Murko, 1912.)

Posebnost tradicionalne arhitekture plavsko-gusinjskog kraja su kule šiljkače. I te su kule stambeno-odbrambenog tipa. Imaju tri boja od kamena i četvorovodni krov od šindre. Sve četiri strane njihovog krova svedene su u jednu tačku. Iz te najviše tačke kule izranjao je drveni šiljak, oko 1,5 m dugačak, na vrhu proširen u obliku

jabuke, što je bio znak da u kulu musafir može da svrati, ako mu je prenoćište potrebno.

U Plavu je sačuvana samo jedna kula šiljkača Šiljkača Elmasa Plavljanina. Kulu je podigao Elmas Plavljanin 1899/1900. godine. Na njoj su izvedene mnogobrojne intervencije: zamijenjena je šindra crijepom, prozori su prošireni i novi otvoreni i na prizemlju i na spratu, a neki prozori zatvoreni, otvorena su vrata na spratu, izgrađeno je vanjsko stepenište, zatvorene puškarnice. To je narušilo ljepotu i autentičnost ove kule. Godine 1913. u ovoj kuli je bio smješten prijeki Vojni sud, čijim su presudama na smrt osuđeni mnogi Plavljanini i Gusinjanini. S njenih prozora su visila vješala, i jedan broj pogubljenja je izvršen vješanjem, upravo na ovoj kuli.

Durovića kula/Kula Mehmeda-Meda Jakup Ferovog

Kulu je podigao krajem 19. vijeka Medo (Jakup) Ferov. Nakon Drugog svjetskog rata, u ovoj kuli je bila osnovna škola. Ova kula je temeljito i veoma uspješno sanirana, zadržavajući njen autentičan oblik, osim nekih manjih izmjena prozora i dodatka stepeništa. Preko puta Kule Mehmeda-Meda Jakup Ferovog nalazila se najveća kula Šabovića, Kula Omera Jakup Ferovog. Ona je zapaljena i srušena za vrijeme balkanskih ratova.

Kula Emina Jakup Ferovog

Kulu je podigao krajem 19. vijeka Emin (Jakup) Ferov. Njegove kćerke i zetovi prodali su kulu Zariji Gojkoviću. Kula je, kao i ostale plavske kule, kvadratne osnove. Ima prizemlje i dva sprata. Zidana je klesanim kamenom. To je jedna od ljepših plavskih kula. Očuvana je u autentičnom obliku, samo su prozori izmijenjeni. Prilikom proširivanja prozora, uklonjena je kamena ploča na kojoj je bio natpis. Ispred kule se nalazi bunar. Emin (Jakup) Ferov strijeljan je 5. marta 1913. godine, zato što nije htio da pređe u pravoslavlje.

Kula Aga Jakup Ferovog

Kulu je podigao Ago (Jakup) Ferović početkom 20. vijeka. Njegova žena Ema i sin Šemso su kulu prodali Radimiru Lazoviću. Avdo (Hamo) Canović kupio je kulu od Milana (Radimir) Lazovića. Kula je imala tri sprata, ali je Radimir Lazović prilikom renoviranja kule srušio treći sprat na kojem je otvorio prozore, koji nijesu karakteristični za kule. Na fasadi kule, u kamenu, isklesani su mnogobrojni ukrasi, pa i brkovi

Agovi, što ovu kulu čini posebnom. Na ulazu u kamenu ploču bio je uklesan natpis na osmanskome jeziku, o vlasniku i vremenu gradnje, ali ga je Lazović uklonio. To ipak nije umanjilo ljepotu i značaj ovog objekta.

Ago (Jakup) Ferov, strijeljan je 5. marta 1913. godine na Racini u Plavu, prilikom nasilnog pokrštavanja stanovništva Plava i Gusinja, počinjenog od strane crnogorskih vlasti, zato što nije htio da pređe u pravoslavlje.

Hadžimušovića kula

Hadžimušovića kula podignuta je u Ribarskoj mahali, jednom od najstarijih naselja plavsko-gusinjske kotline, u blizini Plavskog jezera. Ona, ne samo svojim izvanrednim položajem, nego i ljepotom svog arhitektonskog sklopa, privlači

pažnju i divljenje posjetilaca. Kula je sagrađena od klesanog i poluobrađenog kamena, na kvadratnoj osnovi i ima prizemlje i dva sprata. Na prvom i drugom spratu pravilno su raspoređeni lučni prozori od klesanog kamena, a na nadzlitku su uzdužne puškarnice. Krov od šindre zamijenjen je crijepom. Od prizemlja polaze drvene stubbe koje povezuju sva tri boja/sprata kule. Dimenzije njene osnove su 10x10,20 m. Na kamenoj ploči uzidanoj iznad vrata kule nalazi se natpis na osmanskome jeziku, koji nam govori da je kulu podigao Zekerijin (Zećov) sin Murad 1897/1898. godine. Vlasnici kule su Behmen (Abidin) Hadžimušović i Salih (Hilmija) Hadžimušović. Nakon diobe vlasnika kule, na kuli su otvorena još jedna vrata i prozori na prizemlju (hizbi), koje je pretvoreno u sobe.

CRKVE I MANASTIR

Manastir Svete Trojice u Brezojovicama

U selu Brezojevice, u podnožju brda Gradac, nalazi se Manastir Svete trojice. Manastir pripada Eparhiji budimljansko-nikšićkoj Srpske pravoslavne crkve. Zapisi govore da je manastir sagrađen na zidinama starog manastira 1567. godine. Tada su dečanski kaluđeri dali nalog jeromonahu Nestoru i njegovoj bratiji da izgrade ili obnove manastir na obalama Lima.

Predanje kaže da je Manastir Svete trojice podignut 30 godina prije manastira Visoki Dečani, a da je današnji oblik manastira građen na ruševinama prvobitnog zdanja kojeg su Turci razorili kada su pokorili Plavsku župu.

Manastir je sagrađen u vizantijskom stilu. Pripada tipu jednobrodnih građevina sa polukružnom apsidom, prostranim kvadratnim naosom i pripratom. Poluobličastu konstrukciju broda prihvataju bočni prislonjeni lukovi. Sama crkva u svom sastavu nema ni kubeta ni zvonika, a zvonik je naknadno napravljen na brdu Gradac, iznad same crkve. Svojom arhitekturom podsjeća na starije crkve moravsko-raškog stila.

Manastir Svete trojice je zbog svog geografskog položaja i blizine držao jake veze sa Manastirom Visoki Dečani i Pečkom patrijaršijom, kao i manastirima Đurđevi Stupovi, Šudikovo, Mileševo, Moračkim i Pivskim manastirima, pa su pored Manastira Svete trojice prolazili razni karavani i carski drumovi koji su prenosili razne dragocjenosti srpskih vladara i velmoža. Velmoži su darivali ovaj manastir zlatom, srebrom, knjigama, ikonama, pa je na brdu Gradac gdje su stolovali gospodari ovih krajeva kultura bila na veoma visokim nivou. Tu su se nalazile prepisivačke škole, širila se pismenost i književnost. Međutim, tokom ratova, manastir

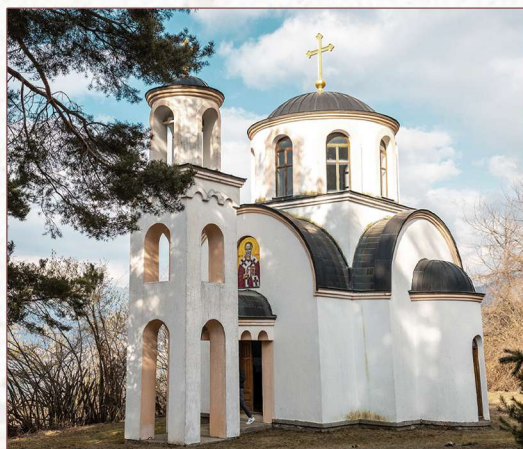
je više puta spaljivan i rušen (zapisano je da je razoren i spaljen 1912, 1941. i 1946. godine). Tom prilikom su i knjige spaljene a dragocjenosti pokradene, te je malo toga sačuvano. Stilski živopis u čitavom manastiru je istorodan i djelo jednog istog majstora. Freske su dosta uništene, a one koje su sačuvane u lošem su stanju i naziru se samo u fragmentima.

Tu su djelovi kompozicije Strašnog suda na istočnom zidu priprate, Gostoljublje Avramovo iznad ulaznih vrata. Sveti Nikola se nalazi na zapadnom zidu naosa, Bogorodica s Hristom u niši. Iznad njih je Sergije i Vakho uz vrata. Desno od njih je fragment freske Stefana Nemanje, a iznad vrata nalazi se freska Uspenje Bogorodice koja je dosta očuvana. Lijevo je Rođenje Bogorodice i Hristos. Tu se nalazila i freska Arhangela Mihaila. Na zidu, u niši, jedva se naziru Grudi Svetog Save. Južni zid čuva Jovana Preteču, Poprsje Svetog Sergeja i Svetog Simeona. Uz njega su i tri crkvena

velikodostojnika, od kojih je jedan vjerovatno Sveti Sava.

Crkva Svetog Nikolaja u Vojnom Selu

Temelje ove crkve je osveštao Njegovo visokopreosveštenstvo, mitropolit crnogorsko-primorski G.G. Amfilohije 28. juna 1993. godine. Nadležni sveštenik u to vrijeme bio je otac Pavle Kandić. Projekat je izradio arhitekta Ranko Vukanić, diplomirani inženjer. Osnova crkve je 13,68m×10,34 m, bruto površine 71,5 m, a visina s krsom je 13,50 m. Osveštenje crkve izvršio je Njegovo preosveštenstvo, episkop budimljansko-nikšićki G.G. Joanikije 13. avgusta 2009. godine. Crkva pripada Eparhiji budimljansko-nikšićkoj, Srpske pravoslavne crkve, a podigla ju je uz pomoć mještana koji su svojim donacijama i radom učestvovali u izgradnji.

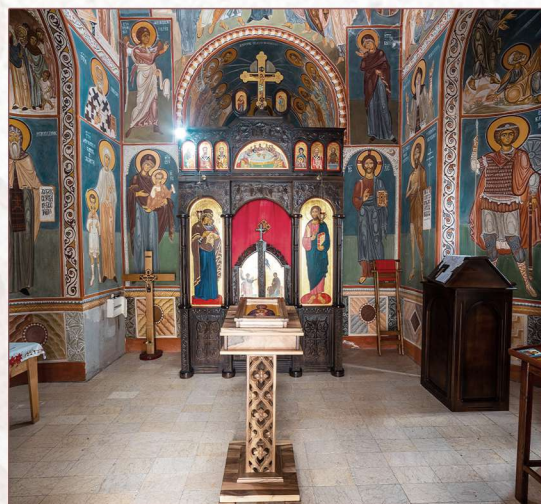
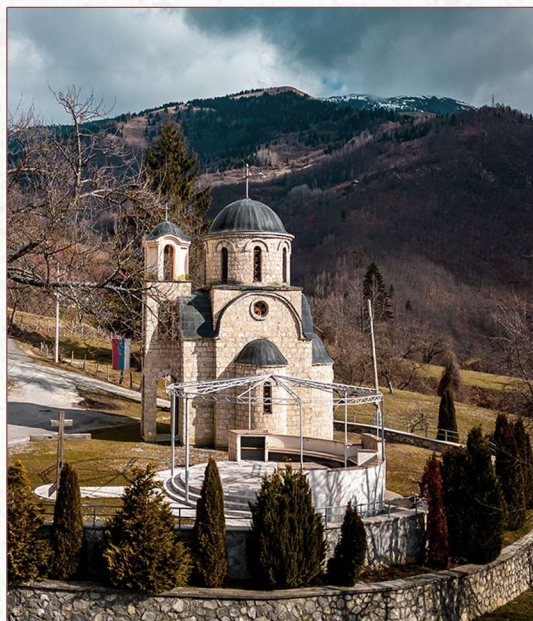
Crkva Svete Petke na Murini

Temelje ove crkve je osveštao Njegovo visokopreosveštenstvo, episkop budimljansko-niškički G.G. Joanikije 20. jula 2002. godine. Nadležni sveštenik u to vrijeme bio je otac Pavle Kandić. Projekat je izradio arhitekta Ranko Vukanić, diplomirani inženjer. Osnova crkve je 15,40×13,40 m, a bruto površina je 120 m². Grubi građevinski radovi završeni su 26. oktobra 2007. godine osveštenje zvona i krstova obavljeno je 17. oktobra 2010. godine. Crkva pripada Eparhiji budimljansko-niškičkoj, Srpske pravoslavne crkve, a podigla ju je uz pomoć mještana koji su svojim donacijama i radom učestvovali u izgradnji.

Crkva Svetih Mučenika Kirika i Julite u Velici

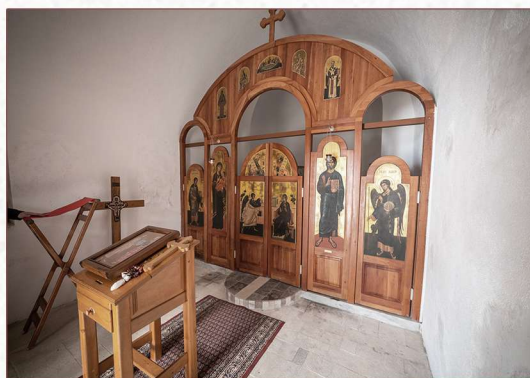
Temelje ove crkve osveštao je Njegovo visokopreosveštenstvo, mitropolit crnogorsko-primorski G.G. Amfilohije 28. jula 1994. godine za vrijeme nadležnog sveštenika oca Pavla Kandića. Crkva je podignuta u znak sjećanja na žrtve pokolja u Velici koji se dogodio 28. jula 1944. godine. Projekat je djelo arhitekta Ranka Vukanića, diplomiranog inženjera. Osnova crkve 9,8×7,8 m a bruto površina je 45 m. Visina crkve s krstom iznosi 11 m.

Osveštenje crkve je izvršio Njegovo preosveštenstvo mitropolit crnogorsko-primorski G.G. Amfilohije s Njegovim preosveštenstvom, episkopom budimljansko-nikšićkim G.G. Joanikijem 28. jula 2001. godine, za vrijeme nadležnog sveštenika oca Pavla Kandića. Crkva pripada Eparhiji budimljansko-nikšićkoj, Srpske pravoslavne crkve, a podigla ju je uz pomoć mještana koji su svojim donacijama i radom učestvovali u izgradnji.

Crkva Svetih Apostola Petra i Pavla na Čafi Prijedolskoj

Na Čafi Prijedolskoj, na nadmorskoj visini od 1840 m nadmorske visine podignuta je Crkva Svetih apostola Petra i Pavla, u znak sjećanja na heroje časti i viteštva koji su poginuli 1912. godine, u borbi koja se vodila deset dana prije zvaničnog početka Prvog balkanskog rata. Crkvu je, s blagoslovom vladike Joanikija Mićovića, podigao veliki broj dobrotvora, graditelja i

vjernika iz Velike i drugih krajeva. Crkva je sagrađena pored groblja iz 1912. godine, gdje su sahranjeni ovi hrabri i časni borci, kojima su podizani spomenici između Prvog i Drugog svjetskog rata. Osveštenje temelja Crkve Svetih apostola Petra i Pavla izvršeno je 29. septembra 2007. i osveštenje zvona i krsta 29. septembra 2010. godine. Njegovo preosveštenstvo episkop budimljansko-nikšićki G.G. Joanikije osveštao je sa sveštenstvom crkvu 29. septembra 2012. godine.

Inicijator izgradnje crkve Dragoljub Paunović dobio je diplomu mitropolita crnogorsko-primorskog Amfilohija. Odlikovao je članove odbora za izgradnju hrama diplomom episkopa Joanikija.

Fond za zaštitu i ostvarivanje
manjinskih prava

Projekat „Kulturna Ruta - Plav” finansijski je podržan od strane Fonda za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava Crne Gore.

Projekat je realizovala NVO „Šadrvan“ iz Plava. Da bi ova publikacija, uz prateće audio i video dodatke, i QR kodove, ugledala svjetlost dana zaslužni su svi koji su angažovani na projektu, čija se imena pominju kroz publikaciju, ali i oni drugi koji su svojim djelovanjem, informacijama i uputama doprinijeli da publikacija izađe u svim gore pomenutim formatima i bude dostupna širem auditorijumu.

Kompletan materijal u online formatu naći će se na sajtu Turističke organizacije Plav, www.plavto.me
Hvala !!!

NVO „ŠADRVAN“ PLAV

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna biblioteka Crne Gore, Cetinje

Kulturna Ruta - Plav

NVO Šadrvan
- Tiraž 50.

ISBN 978-9940-8989-0-8
COBISS.CG-ID 28698884